

Adolf Held.

At den kathedersocialistiske «Forening for Socialpolitik» — «Eisenacher-Foreningen», som man tidligere kaldte den — har haft en meget væsentlig Indflydelse paa Nationaløkonomiens Udvikling, først i Tyskland, dernæst i andre Lande, vil være bekjendt for enhver, der har lidt Kjendskab til vor Videnskabs nyeste Historie. Men af denne Forening har Professor Held, Foreningens nys afdøde Sekretær, ganske særlige Fortjenester, og der er maaske neppe nogen anden, der har øvet en større Indflydelse i den end netop han. Det var derfor naturligt, at Foreningens Bestyrelse besluttede at aabne det Bind, den i disse Dage har udsendt*), med en Nekrolog, en Redegjørelse for Professor Helds videnskabelige Virksomhed. Denne Nekrolog er forfattet af Prof. Dr. Erwin Nasse i Bonn.

I Aaret 1866 offentliggjorde Adolf Held (f. i Würzburg d. 10 Maj 1844, Søn af den ansete Statsretslærer Prof. J. v. Held i Würzburg) sin for Doktorgraden skrevne Afhandling «Careys Sozialwissenschaft und das Merkantil-

*) Schriften des Vereins für Socialpolitik. XIX. Die Haftpflichtfrage. Leipzig, Verlag von Duncker & Humbolt. 1880. (154 S. + XV S. Nekrolog). — Om «die Haftpflichtfrage» skulle vi i et følgende Hefte bringe en Artikel.

Adolf Held.

At den kathedersocialistiske «Forening for Socialpolitik» — «Eisenacher-Foreningen», som man tidligere kaldte den — har haft en meget væsentlig Indflydelse paa Nationaløkonomiens Udvikling, først i Tyskland, dernæst i andre Lande, vil være bekjendt for enhver, der har lidt Kjendskab til vor Videnskabs nyeste Historie. Men af denne Forening har Professor Held, Foreningens nys afdøde Sekretær, ganske særlige Fortjenester, og der er maaske neppe nogen anden, der har øvet en større Indflydelse i den end netop han. Det var derfor naturligt, at Foreningens Bestyrelse besluttede at aabne det Bind, den i disse Dage har udsendt*), med en Nekrolog, en Redegjørelse for Professor Helds videnskabelige Virksomhed. Denne Nekrolog er forfattet af Prof. Dr. Erwin Nasse i Bonn.

I Aaret 1866 offentliggjorde Adolf Held (f. i Würzburg d. 10 Maj 1844, Søn af den ansete Statsretslærer Prof. J. v. Held i Würzburg) sin for Doktorgraden skrevne Afhandling «Careys Sozialwissenschaft und das Merkantil-

*) Schriften des Vereins für Socialpolitik. XIX. Die Haftpflichtfrage. Leipzig, Verlag von Duncker & Humbolt. 1880. (154 S. + XV S. Nekrolog). — Om «die Haftpflichtfrage» skulle vi i et følgende Hefte bringe en Artikel.

system». Skriftet staar utvivlsomt betydeligt over det sædvanlige Niveau for lignende «Erstlingsschriften». «Den ædruelige, klare Prøvelse af Careys store Ord og Talemaader, der have forvirret Hovedet paa saa mangen en Tysker, fortjener al Aerkjendelse,» skriver Nasse. Kort efter traadte Held ind i Engels statistiske Seminarium, der har haft en mægtig Indflydelse paa hans som paa saa mange andre yngre Nationaløkonomers videnskabelige Udvikling. «Han kunde ikke noksom prise den opofrende og venlige Hengivenhed, med hvilken den berømte Statistiker helligede sig Seminariets Medlemmer, og han omtalte gjerne det udviklende Samkvem, der fandt Sted mellem alle Anstaltens Deltagere.» Paa Engels Anbefaling blev Held i Foraaret 1867 (kun 23 Aar gammel) ansat som Docent i Nationaløkonomi ved det landøkonomiske Akademi i Poppelsdorf, og endnu samme Aar blev han knyttet til Universitetet i Bonn. Hans Habilitationsskrift var Afhandlingen «Zur Lehre von der Ueberwälzung der Steuern» (optaget i 24. Bd. af Zeitschr. f. d. ges. Staatsw.). Medens Doktorafhandlingen endnu i Hovedsagen hører til den abstrakte, deduktive Retning, søger Habilitationsskriftet at vise Deduktionernes Værdiløshed. «Med Hensyn til Skatteovervæltningen, der i Reglen ikke sikkert lader sig konstatere ved lagttagelse, er Resultatet da ogsaa næsten rent negativt. Aabenbart har Opholdet i Berlin ved Engels Seminarium bidraget til at udvikle denne hos tyske Nationaløkonomer almindelige Skepsis. Han har ogsaa senere holdt fast ved den; og om han end undgik de Overdrivelser, som dette første Skrift vel ikke er ganske blottet for, saa havde han dog altid kun liden Sans for en Ricardos, en v. Thünens Methode og Lære. Imod hans praktiske og ethiske Natur stred vel ikke den deduktive Methode

overhovedet men denne Sønderrivning af Mennesket, denne Løsrivelse af de økonomiske Funktioner fra det menneskelige Livs øvrige Sider, som Nationaløkonomiens abstrakte Theoretikere have forsøgt. Det var ham aabenbart ikke let at følge for Exempel en Ricardos Tankegang.»

I Bonn blev Held snart en meget benyttet og meget skattet Universitetslærer. Hans Lærergaver skildres som ganske usædvanlige. Særligt viste hans Talent sig ved Ledelsen af de nationaløkonomiske Øvelser, der knyttede sig til Forelæsningerne*). «Han forstod at træde Deltagerne personligt nær, at give de svage Mod og at fremspore mange til Selvvirksomhed.» Og hertil sluttede sig en særdeles betydelig literær Virksomhed. Nasse giver en saavidt muligt fuldstændig Fortegnelse over alle de Afhandlinger, han har offentliggjort i forskjellige Tidsskrifter, især i Jenaer Jahrbücher f. Nationalök. u. Statistik, Tübinger Tidsskriftet, Preussische Jahrbücher, Concordia, Tidsskrift for Arbejderspørgsmaalet, Arbeiterfreund, Holtzendorff-Brentanos Jahrbuch, Jenaer Literaturzeitung og den socialpolitiske Forenings Skrifter. Et større Arbejde var hans Bog «Die Einkommensteuer» (Bonn, 1872). Han søgte heri at gribe Beskatningsspørgsmaalet praktisk an og undgik saavidt muligt de rent «akademiske» Kontroverser. I de indledende Afsnit udvikler han, at «de enkeltes Indkomster ere at betragte som Andele i Totalindkomsten, der tilkomme Indkomstmodtagerne ikke ifølge en naturlig Ret men paa Grundlag af Statens positive Retsorden.» Ogsaa drager han her stærkt tilfælt mod «den gamle Opfattelse, at Skatterne ere at fordele i Forhold til de Fordele, Staten sikrer Skatteyderne.»

*) Jfr. Nationaløkonomisk Tidsskrift, XIII, 332.

Held er i de følgende Aar gjentagne Gange kommen tilbage til Skattespørgsmaalene, men i en stigende Grad vendte hans Opmærksomhed sig dog mod det sociale Spørgsmaal i snevrere Forstand. Han skrev i Aarene 1871—76 en Række socialpolitiske Artikler i Bladet «Concordia». Han offentliggjorde i 1873 sin Bog «Die deutsche Arbeiterpresse der Gegenwart.» Han berejste i 1873 de Dele af Kongeriget Sachsen, hvor Socialdemokratiet havde faaet den største Udbredelse, og skrev i «Concordia» flere interessante Beretninger om denne Rejse. Han foresatte sig endelig at gjøre den sociale Bevægelse i England til Gjenstand for et omfangsrigt Værk. Nogle foreløbige Frugter af hans Studier i England ere Artiklerne om de engelske Chartister og Socialdemokrater, om Robert Owen og de kristelige Socialister i England, og om Cobden. Det lykkedes ham ikke at offentliggjøre noget Bind af det paatænkte Hovedværk; men han fik dog første Bind saa vidt færdigt, at det vil kunne udgives.

Af akademiske Arbejder nævne vi hans «Grundriss für Vorlesungen über Nationalökonomie.» Oprindeligt var Grundridset egentlig kun bestemt for hans Tilhørere; men det skulde dog ogsaa «give Fagets Kjendere et Billede af, hvorledes en nationaløkonomisk Docent ved et preussisk Universitet søger samtidigt at afpasse sig efter Examensforskrifterne, d. v. s. Studenternes almindelige Tarv, og efter Videnskabens nuværende Krav.» Det første Oplag, 1876, tryktes som Manuskript, det andet, 1878, udkom i Boghandlen.

Blandt hans seneste Arbejder er hans Artikel om Beskyttelse og Frihandel i Holtzendorff-Brentanos Jahrbuch, 1879. Han indrømmede, at Beskyttelsen kunde være et berettiget Opdragelsesmiddel for Industrien i til-

bageblevne eller unge Lande, der ville arbejde sig op af en overvejende Agrikulturtilstand; men for Lande som Tyskland med udviklet Handelsaand og udviklede Handelsforhold erklærede han Beskyttelsestolden at være «en ligefrem døende Institution, der producerer mere Lidenskab end Kraft, og som ikke lader sig beregne i sine Følger.» Det var derfor heller ikke Bekymringen for, at Beskyttelsespolitiken vedvarende skulde gjøre Fremskridt, der fik ham til at gribe Pennen; men det var «det modbydelige Billede af ophidsede Lidenskaber, hvor det ofte ser ud, som om hver enkelt under de slette Forhold i ethvert Fald vil holde sig skadesløs paa sin Nabos Besættning.» Han beklagede Beskyttelsesagitationens ethiske Virkninger langt mere end dens økonomiske.

Paa en vis Maade midt imellem hans videnskabelige Arbejder og hans Deltagelse i de politiske Partikampe — thi ogsaa i dem tog han sluttig Del — staar hans Virksomhed for den socialpolitiske Forening. De Tanker, der i sin Tid førte Foreningens Stiftere sammen i Eisenach, var netop dem, der gjennemtrængte Heds hele Virken. Staten satte han overordenligt højt, og næsten paa antik Vis forlangte han, at Individet skulde ofre sig for den. Fædrelandskjærligheden skulde være Samfundets frelsende moralske Kraft. Men ligesaa overbevist var han om, at det gjaldt om at slaa en Bro over den Kløft, der skiller Samfundets lavere Klasser fra dets højere, at de besiddelsesløses økonomiske og moralske Savn maatte afhjælpes, og at de stedse mere maatte gjøres delagtige i Kulturens Goder. Derhos var han en afgjort Modstander af de ældre Nationaløkonomers rent deduktive Methode. Allerede inden Eisenacher Forsamlingen traadte sammen i Oktober 1872, forsvarede han den ny Retning i sin Afhandling om den

nationaløkonomiske Principstrid i Preuss. Jahrbücher*). I selve Foreningen var hans Virksomhed ikke saa iøjnefaldende i det første Aar; men efter at han i 1874 havde overtaget Sekretariatet, har ingen anden gjort mere for den eller øvet en større Indflydelse paa den. Derfor have ogsaa de, der vare misfornøjede med dens senere Udvikling, fortrinsvis gjort ham ansvarlig herfor. Dette gjælder navnlig om Adolf Wagner, der i en Efterskrift til sin Afhandling «Die Communalsteuerfrage» rettede et heftigt Angreb paa ham. Men Held gav Svar paa Tiltale i sin Bog «Sozialismus, Sozialdemokratie und Sozialpolitik» **).

I tolv Aar virkede Held som Professor ved Universitetet i Bonn. I Sommeren 1879 overtog han det nationaløkonomiske Professorat ved Universitetet og den landøkonomiske Lærestalt i Berlin. Men kun kort Tid forundtes det ham at virke her. I August Maaned d. A. forlod han Berlin, tiltraadte med sin Hustru en Sommerrejse til Schweiz, og tog her Ophold i Thun. Om Aftenen den 25. August besluttede Held med Kone og nogle Bekjendte at foretage en lille Sejlads paa Thuner Søen. Selskabet fordelte sig i to Baade. I den første, den største, sad Fru Held med nogle andre; i den anden sad Held, Hr. Dustman fra Wien, Frk. Schmidlin og endnu en ung Dame. Hr. Dustman holdt Roret, Frk. Schmidlin roede først, senere Held. Strømmen var den Dag rivende, og da Baaden kom til det Sted, hvor Aar falder ud i Søen ligeoverfor Schadau, Familien Rougemonts bekjendte Villa, kæntrede Baaden. Den første Baad var kommen betydeligt

*) Jfr. Artiklen «Kathedersocialismen» i Nationaløk. Tidss. 1. Bd., S. 126 fg.

***) Denne Strid og disse to Skrifter ere tidligere udførligt omtalte i Nationaløk. Tidss. XI., 305 fg.

hurtigere frem, og var allerede paa den anden Side af Strømmen. En Baad ilede til Hjælp, men kunde kun frelse Hr. Dustman og Frk. Schmidlin, den sidste i bevidstløs Tilstand. Held og den anden unge Dame reves bort af Strømmen, dukkede endnu to Gange op sammen, forsvandt derpaa for stedse i Bølgerne. Først flere Dage senere fandtes Ligene. Helds førtes til Bonn, hvor Begravelsen fandt Sted d. 8. September.

Saaledes døde Adolf Held, — i sit Livs kraftigste Alder, blandt de yngre Nationalekonomer en af de bedst begavede og mest virksomme, afholdt af alle.

A. P.
